

mentaliter; nam ideo, ut dixi, ille effectus tribuitur generanti; fieri autem potest ut aliquid sit aptum instrumentum ad efficiendum aliud, seu aliam facultatem, et non ad efficiendum immediate actionem illius facultatis, ut in instrumentis artis manifeste conspiciuntur.

SECTIO IV.

Quæ accidentia possint esse principia agendi.

1. *Difficultatis ratio.* — Circa doctrinam superioribus sectionibus traditam, nonnulla breviora dubia explicanda supersunt. Primum est, quod in titulo hujus sectionis propositum est, quod potest universe intelligi, tam de activitate accidentium in substantiam, quam in alia accidentia; tamen, quia accidens non efficit substantiam, nisi prævia actione alicujus accidentis, ut dictum est, ideo tota quæstio revocari potest ad propriam efficientiam quam accidentia habent in alia accidentia. Et hinc nascitur ratio dubitandi, quia accidens dicitur esse proximum principium producendi accidens, ut sit illi proportionatum; ergo tale oportebit esse accidens, quod est principium actionis, qualis est terminus actionis; erit ergo quantitas principium proximum efficiendi quantitatem, et unum Ubi, alterius Ubi, etc. In contrarium autem est, quia ex communi philosophorum sententia, sola qualitas est principium proximum actionis, et non omnes qualitates, sed aliquæ, cujus etiam ratio investiganda est.

2. *Accidens ab accidente naturaliter emanare potest.* — In hoc præmittenda est distinctio supra posita de activitate per naturalem resultantiam, vel per propriam actionem, et supponendum sermonem esse tantum de hac posteriori, quod pro tota disputatione semel dictum sit, quia illa resultantia per modum unius eum rei productione computatur; quod si aliquid singulare interdum circa illam notari potuerit, non omitteremus. In præsentia ergo, sicut supra diximus a substantia posse resultare accidens, ita a quolibet accidente poterit resultare aliud, vel realiter, vel saltem moraliter distinctum, si capax sit talis proprietatis; sic enim a quantitate resultat figura, vel relatio æqualitatis, si est modus distinctus; et ab una relatione, ut multi aiunt, potest resultare alia, ut a paternitate similitudo, etc. Et ratio est, quia unaquæque essentia, qualiscumque sit, potest esse principium suæ proprietatis intrinsecæ per naturalem resultantiam ejus.

3. *Sola qualitas inter accidentia vera effectiois principium.* — De propria ergo efficientia accidentali dicendum est primo, solam qualitatem esse posse principium proximum ejus. Hæc assertio primum probari potest experientia; nam actiones omnes, quæ tendunt ad substantiam, fieri solent mediis qualitibus, vel primis, vel quæ eminenter contineant primas; actiones etiam vitales mediis qualitibus fiunt; facultas etiam movendi localiter semper est aliqua potentia de prædicamento qualitatis, adeo ut etiam ad motum projectorum censeant philosophi necessarium esse impetum impressum, qui sit qualitas motiva. Secundo, potest probari facto brevi discursu per cætera prædicamenta; quantitas enim non est productiva alterius quantitatis, ut experientia probat. Et ratio est primo, quia quantitas consequitur materiam, et ideo imitatur naturam ejus, estque ad recipiendum et non ad agendum. Secundo, quia quantitas revera non est per se producibilis de novo, imo (juxta nostram sententiam) neque concomitanter, ita ut quæ antea non erat, nunc esse incipiat per actiones naturalium agentium, quia existimamus quantitatem esse coævam materiæ. Sed solum fit ut quantitas, quæ prius erat unius rei simul cum materia, incipiat esse alterius; unde si addatur rei præexistenti, fit augmentatio, vel propria vel impropria, juxta diversos modos illius mutationis. Semper tamen fit illa mutatio vel additio, prævia alteratione et generatione, vel aggeneratione, cujus principium proximum est qualitas, et ideo quantitas non habet actionem cujus possit esse principium; termini enim quantitatis, qui interdum resultant facta divisione continui, etc., magis fiunt per naturalem resultantiam quam per propriam efficientiam, de qua agimus.

4. *In relatione.* — Rursus relatio ex omnium sententia non est activa; et frequenter ratio reddi solet, quia relatio est minimæ entitatis; et a fortiori id confirmatur ex relationibus divinis, quæ secundum propria non sunt activæ, ut Theologi tradunt, ex illo certo principio, quod actiones Trinitatis ad extra sunt indivisæ. Sed omissis relationibus divinis (de quibus propriam rationem esse existimo, quia solum sunt ad subsistendum, et subsistentia ut sic non est principium agendi, sed tantum terminus naturæ, quæ est principium operandi, ut latius disseritur in materia de Incarnatione et Trinitate), de relationibus creatis ratio reddi potest juxta probabilem

opinionem, quia nullam rem addunt suo fundamento; unde non sunt activæ, nisi ratione illius; quod si illud non sit activum, non est unde habeant efficientiam; illud autem nunquam invenitur activum, nisi quando est aliqua qualitas. Accedit quod relatio, ut relatio, non potest esse principium efficiendi rem absolutam, cum sint diversi ordinis, et sit ordo præposterus, ut res absoluta consequatur relativam. Neque etiam potest relatio facere relationem, quia relatio propria non per se fit, sed quatenus resultat posito fundamento et termino.

5. *In actione.* — *Actiones immanentes an vera efficientia principia.* — Ulterius actio non est vere ac proprie principium agendi; nam, ut infra ostendemus, est ipsa causalitas agentis, et in hoc consistit ejus ratio; causalitas autem non est principium agendi, sed est a principio, quod supponit. Item, si comparatur actio ad suum terminum, non est principium agendi illud, sed via ad illud, seu dependentia illius a suo principio; si vero comparatur ad res alias, non potest per se ipsam esse principium alicujus, quia nec potest esse principium alterius actionis; non enim, naturaliter loquendo, ex actione sequitur actio immediate, sed ad summum ratione termini; neque etiam potest esse principium alterius termini, quia nullum principium pertingit terminum, nisi media actione. Et nulla actio potest excedere suum intrinsecum terminum, seu per seipsam alium attingere, quia cum illo identificatur, et solum est quidam modus illius. Sed instabit aliquis de actionibus immanentibus, quæ interdum sunt principia efficiendi aliquid; multi enim dicunt intellectionem efficere verbum realiter distinctum; alii putant cognitionem efficienter causare amorem, vel delectationem; et veriora exempla sunt, quod actus immanentes effective causant habitus, et interdum unus actus causat alium ejusdem potentie, ut assensus principiorum assensum conclusionis, et intentio finis electionem medii. Hallucinantur autem qui putant in hac efficientia actum immanentem non se gerere, ut principium producendi aliquid aliud, sed esse ipsam productionem ejus; repugnat enim actualem productionem esse rem distinctam a re producta; habitus autem est res distincta ab actu, quo producitur. Item, quia si actus comparatur ad actum, ille, qui procedit ab alio, intrinsece est actio immanens; ergo intrinsece ac per sese est productio quæ-

dam; ergo alius non est productio illius. Alii propter hoc argumentum limitant assertionem, ut verum habeat extra actiones immanentes. Sed neque est necessaria limitatio, neque aliqua illius ratio probabilis afferri potest; cur enim illuminatio etiam non erit activa, aut effectus, qui a lumine proveniunt, non tribuentur ipsi illuminationi, ut principio agendi? Verius ergo dicitur, sicut illuminatio habet suum proprium terminum intrinsecum, ad quem ipsa terminatur: hic autem est principium omnis ulterioris actionis, si quæ est, quæ ad rem illuminatam consequatur: ita actiones immanentes, ut actiones sunt, habere suos intrinsecos terminos, qui sunt qualitates, et has esse principia proxima ulterioris actionis, quando contingit subsequi; hoc autem ita esse, inferius probandum est latius disputando de actione; nunc autem solo argumento facto satis confirmatur; quomodo enim actus immanens esset principium producendi habitum, qui est vera qualitas, nisi ipse esset qualitas, aut cur in ipso habitu distinguimus rationem qualitatis ab intrinseca productione, seu dependentia, qua fit ab ipso actu, et in eodem actu non distinguemus rationem qualitatis ab intrinseca dependentia vel actione, qua fit a sua potentia, cum habitus et actus proportionaliter comparentur?

6. *In passione.* — De prædicamento passionis nihil fere addere oportet, quia, ut infra ostendam, actio et passio in re non distinguuntur actu, sed tantum fundamentaliter, ubi actio passionem habet adjunctam; unde, si actio non est principium agendi, multo minus passio, et rationes factæ æque applicari possunt. Solum potest objici de motu locali, qui est mutatio quædam et consequenter passio; nam passio et mutatio late sumpta idem sunt; motus autem causat calorem, unde videtur esse principium ejus. Respondetur tamen, motum localem per se nihil efficere, sed esse tantum viam ad Ubi; deservit tamen ad actiones, ut conditio necessaria vel utilis, aut ad applicandum principium agendi, aut ad removenda impedimenta. Et hoc modo interdum per accidens causat calorem, interdum etiam frigus, de quo alias.

7. *In situ, duratione et habitu.* — *Unde qualitas hanc activitatem præ cæteris hauriat.* — Præterea de loco, seu ubi ut sic, constat non esse principium agendi; nam si locus sumatur pro superficie continente, eadem ratione non est principium agendi, qua neque

quantitas, quia talis locus non est aliud in re ipsa a superficie, sed addit aliquem respectum, vel denominationem ad rem extrinsecam, quæ omnia nihil pertinent ad rationem agendi. Dixi autem sermonem esse de loco ut sic, seu quatenus locus est, quia quatenus est locus, vel naturalis, vel violentus, potest habere aliquam actionem in locatum, sed illam non habet, nisi ratione aliquarum qualitatum, ut ex philosophia constat. Si vero loquamur de Ubi, prout est intrinseca præsentia, seu modus locati, sic jam manifestum est non esse principium alicujus actionis; est quidem interdum conditio agendi propter propinquitatem, ut postea dicemus; non tamen est ratio seu principium agendi, ut experientia ipsa satis constat. Ratio autem non videtur esse alia, nisi quia ille tantum est quidam modus rei præsentis, et per se non affert propriam entitatem, et ideo neque activitatem per se confert. Item, quia non potest intelligi quid per se agat; non enim potest aliud Ubi producere in alio corpore; nam Ubi non fit per se nisi per motum localem; una autem res non movet aliam localiter per suum Ubi, sed vel impellendo, vel attrahendo, aut alio simili modo. Ex quo a fortiori constat, neque situm, neque tempus seu durationem, aut *quando*, neque habitum, seu esse vestitum, esse principia agendi secundum eas rationes præcisas, secundum quas prædicamenta constituunt, quia situs in re non distinguitur ab Ubi, nisi aliqua denominatione, relatione aut figura; habitus vero solum addit denominationem quamdam extrinsecam; tempus autem, et in universum duratio, vel non est aliquid in re distinctum a re quæ durat, vel ad summum est modus, et ideo omnia ista formaliter, et ut sic, non sunt activa, sed res, cum quibus identificantur, possunt esse activæ; ut si res, quæ durat, est qualitas, aut vestimentum, potest esse activum ratione aliquarum qualitatum. Relinquitur ergo ut inter accidentia sola qualitas sit per se principium agendi. Et ratio reddi potest, quia imprimis sola qualitas præter quantitatem habet entitatem propriam re distinctam a substantia, et ideo est propriissime forma accidentalis, et proprius actus, quod necessarium est ad rationem principii agendi, et ut propriam activitatem habeat. Deinde est talis entitas quæ consequitur formam, et ideo imitatur naturam ejus, eique tribuitur ut ei sit instrumentum aut virtus proxima agendi, præsertim cum substantialis forma

per se sola non sit sufficiens principium proximum hujusmodi actionum.

8. *Quot, et quæ qualitatis species activæ sint. — Non figura.*—Dices: si hæc ratio valida est, probat omnem qualitatem esse principium alicujus actionis, quia omnis qualitas consequitur formam, et consequenter imitari debet naturam ejus. Præsertim quia, sicut forma substantialis est quidam actus, ita et qualitas; omnis vero actus sicut dat esse, ita et operari. Et confirmari potest, quia unumquodque est propter suam operationem; alioqui frustra esset, ut dicitur secundo de Cælo, c. 3, et 1 Ethic., c. 7. Nihilominus dicendum est, neque omnes species qualitatis ab Aristotele numeratas, neque omnes qualitates sub singulis speciebus contentas, esse activas, sed solum tres primas species quoad aliquas qualitates sub eis contentas. Declaro singula: nam imprimis, ab ultima incipiendo, figura per se non est principium alicujus actionis, ut a firmat communis sententia, quæ sumitur ex D. Thoma, 2. 2, quæst. 96, art. 2, ad 2, et lib. 2 contra Gentes, c. 76, et 3 contra Gentes, cap. 105; et his locis Cajetanus et Ferrarius. Idem habet Scotus, in 4, dist. 1, quæst. 4; et Cajetanus Thien., 4 de Cælo, cap. ult.; et sumitur ex Aristot., 12 Metaph., c. 3, text. 14, et 6 Ethic., c. 4, et 2 Phys., text. 2, quibus locis ait, artefacta ut sic non habere principium motus vel actionis. Hujus ratio alia non est, nisi quia forma, quæ fit per artem, solum est figura, quæ non est principium agendi. Hinc etiam D. August., 10 lib. de Civit., cap. 9 et 11, eorum confutat errorem, qui figuris seu imaginibus astronomicis vim aliquam agendi inesse putabant, inde demonstrans omnia illa fieri pacto et virtute dæmonum. Ratio autem est quia figura, ut sumitur etiam ex Aristotele, lib. 1 Phys., c. 5, text. 46, nihil rei addit, nisi quamdam compositionem, aut ordinem partium, ex quo consurgit modus quidam quantitatis, qui est figura, et ideo non potest esse principium per se agendi, tum quia tantum est quidam modus, tum etiam quia est modus quantitatis, et proprietas consequens illam. Unde, cum quantitas per se activa non sit, neque figura esse potest. Et confirmatur tandem, quia nihil est quod figura per se faciat, quia una figura non potest aliam similem efficere; neque enim statua faciet statuam, neque qualitatem aliquam, vel quidpiam simile facere potest.

9. *Objectio. — Solvitur.*—Dices: figura sal-

tem ad motum localem multum deservit, acuta incisioni, circularis circulari motui, propter quod Albert., 4 de Cælo, in fine, significat, figuram acutam esse vim agendi motum, vel saltem illam cum aliis conditionibus, scilicet, gravitate et duritie, componere illam potentiam; et idem sentit Durand., in 1, dist. 45, q. 2, n. 8, ubi etiam addit, figuram sigilli esse per se principium similis figuræ impressæ in cera. Respondetur tamen hujusmodi figuras solum esse dispositiones ex parte instrumenti aut corporis, ut facilius tali modo moveatur vel moveat, vel quia ipsum minus resistit, dum ab artifice movetur, ut in motu spheræ, vel quia ei minus resistitur, ut in motu incisionis; nam quo instrumentum est acutius, eo pauciores partes contingit, et ideo minorem resistantiam invenit. Et e contrario, quando incisio fit sine motu corporis scindentis per motum alterius, ut in flumine, ideo acuta figura est dispositio ad illam scissionem, quia deservit, ut facilius resistat aquæ fluenti, eo quod per pauciores partes recte attingit rem acutam, et ita minorem impetum imprimit. Et ita etiam in figura sigilli, quia quædam partes sunt acutiores aliis, et quædam prominentes, aliæ quasi concavæ, ideo facilius scindunt aut deprimunt quasdam partes ceræ quam alias, et inde consurgit figura, non quia una sit per se principium alterius, sed quia, motis secundum locum quibusdam partibus, consurgit talis figura. Cojus etiam signum est, quia veluti contrario modo consurgit figura in cera, quam erat in sigillo. Partes enim, quæ eminebant in sigillo, sunt quasi concavæ in sigillato, et e converso.

10. *In primis qualitatis speciebus aliqua activa, aliqua non.*—In cæteris autem tribus speciebus qualitatis reperiuntur qualitates activæ. Nam habitus potentiarum sunt principia eliciendi actus, et e converso actus (qui in prima etiam specie collocantur, et dispositiones sunt) habitus interdum efficiunt. Potentia vero est activa et actuum et habituum. Passibiles etiam qualitates activæ sunt, ut de calore constat. In omnibus autem his speciebus reperiuntur aliquæ qualitates, quæ non sunt principia agendi, ut in specie habitus, ille, qui proxime ordinatur ad aliquod esse, et non ad operari, in quo ordine solet sanitas numerari, quæ satis improprie dicitur habitus. Unde in naturalibus fortasse nullum est exemplum, quod immerito aliqui adhibent de speciebus intelligibilibus; nam

illæ revera sunt principia agendi. In supernaturalibus vero commune exemplum est de gratia, quæ est in essentia animæ; sed certius est de caractere, de quo alias. In specie item dispositionis sunt multi actus qui nihil agunt, quando, scilicet, potentia, vel non indiget habitu, ut in visione, vel non tali, qui possit per actus effici, ut in actibus supernaturalibus. Multi etiam actus non sunt activi aliorum actuum, neque habituum, ut patet in omnibus sensibus, et in fruitione Dei, et similibus. Potentia item distingui solet in activam et passivam, inter quas passiva ut sic non est principium agendi, quanquam incertum est an detur aliqua qualitas, quæ sit pura potentia passiva, ut suo loco videbimus, ubi etiam tractabimus an potentia resistendi sit potentia activa, an passiva. Inter passibiles etiam qualitates multæ sunt non activæ suarum similitum, ut albedo et colores alii, quamvis efficiant intentionales species. Aliæ vero utrumque efficiunt, ut lux vel calor, etc. Difficile autem est reddere rationem hujus varietatis. Generalis esse videtur, quia substantia ad suam consummatam perfectionem indiget tota hac varietate, et ideo diversas qualitates a natura recepit, quæ pro sua diversitate ad diversos effectus ordinarentur; unde quædam institutæ sunt ad agendum, aliæ ad informandam vel ornandam substantiam, et quasi ultimo explendam capacitatem illius. Quæ omnia pertinent ad munus formæ, et ideo qualitates, quæ non sunt activæ, neque sunt otiosæ, neque carent aliqua participatione vel convenientia cum forma. Et ita soluta est dubitandi ratio. In particulari vero exponere quæ qualitates sint hujus vel illius rationis, ad hunc locum non spectat.

SECTIO V.

Utrum sola accidentia sine concursu formarum substantialium efficiant alia accidentia.

1. Communis modus loquendi in hac materia est, accidentalem formam esse principium proximum; substantialem vero esse principale principium omnium actionum suppositi, etiam accidentalium. In quo autem consistat hæc ratio principalis principii, vel quis sit influxus ejus, aut Doctores id non declarant, vel, si aliquid obiter dicunt, insinuant in hoc solum consistere, quod forma est radix et principium facultatis accidentalis, quæ illi data est a natura, ut ei sit proximum principium ad eliciendam actionem. In ipso

autem exercitio actionis accidentalis non creditur substantialis forma habere influxum proximum et actuale. Et ratio reddi potest, tum ex illo principio, quod substantia creata non potest esse principium proximum accidentis, tum etiam quia ad efficiendum accidens, sufficiens principium est aliud accidens.

2. *Ad vitales functiones non accidens solum, sed substantia etiam proxime influit.* — Nihilominus censeo distinctione esse utendum; nam inter has actiones quædam sunt vitales, aliæ vero minime. De prioribus dicendum videtur, non solam facultatem accidentalem, sed etiam ipsam animam per substantiam suam, in illas proxime in suo ordine influere. Hanc conclusionem videtur suadere experientia; nam hæ actiones vitales tam intimo modo fiunt, ut ab ipso primo principio vitæ, quod est anima, actualiter procedere videantur; unde fit ut, licet oculus præsentem habeat imaginem, et ab illa recipiat speciem, si anima non attendat, non videat. Nec refert si quis dicat id provenire ex distractione imaginationis, aut sensus communis, tum quia idem argumentum faciam de sensu communi et imaginatione. Quod si dicatur, tunc speciem sensibilem non transcendere sensum externum, inde sumemus argumentum contra priorem evasionem. Nam, si species objecti sensibilis præsentis, et immutantis sensum externum, non pervenit ad sensum internum, quando anima non attendit, ideo est quia species exterioris sensus non communicatur interiori sensui, nisi medio actu sensus exterioris. Ex quo fit ut exterior sensus prius natura sentiat quam interior cooperetur; nam hæc cooperatio videtur subsequi operationem sensus exterioris; ergo ratio cur in prædicto casu sensus exterior non sentit, non provenit ex interiori sensu, sed potius ideo interior sensus non tangitur specie illius objecti, quia sensus exterior non percipit illud. Alia ergo causa quærenda est cur tunc sensus exterior non efficiat suum actum, quæ non videtur esse alia, nisi quia tunc anima non influit, nec cooperatur illi. Diceo, rationem esse quia non cooperatur, non quidem per suam substantiam, sed per spiritus animales, qui necessarii sunt ad sensum et motum. Sed, licet verum sit hos spiritus esse necessarios, tamen hoc ipsum confirmat argumentum et experientiam adductam. Nam ad hos actus vitales requiritur non solum proxima facultas, sed concursus etiam spiri-

tuum, qui non casu illuc confluunt, sed virtute alicujus facultatis ministrantis illos spiritus ad illum actum; ergo necesse est ut sit aliquod commune principium actu utens illis duabus facultatibus, et ex naturali inclinatione, vel sympathia ordinans actionem unius ad actum alterius.

3. Præterea hoc confirmat alia experientia, qua supra probabamus esse in homine unam tantum animam, quia nimirum ex nimia attentione ad opus unius facultatis impeditur in opere alterius, ut si nimis attendat aliquid homo inspiciat, non audiet loquentem; et ne id tribuatur defectui spirituum, etiam attentio intellectus impedit operationem sensus, et quo est altior et perfectior, eo plus minuit etiam phantasie motum aut repræsentationem, et (quod magis est) etiam operam nutritivæ partis impedit, vel suspendit. Si autem unaquæque facultas sola per seipsam haberet suam operationem, nulla esset ratio cur unius operatio impediret operationem alterius; nam multiplicatis virtutibus, si una ab altera non pendet, neque ambæ ab uno tertio, cujus virtus, dum utriusque applicatur, minuatur in singulis, nihil est cur earum operationes non possint simul multiplicari, et exerceri æque perfecte. Præterea sumitur a contrario optimum argumentum ex connexionione operationum; nam dum intellectus intelligit, voluntas excitatur ad amandum, etc.; hoc autem ideo est quia eadem anima per utramque potentiam actu operatur; nam sola veluti habitualis radicatio, seu remota dimanatio ab eadem anima, non esset satis ad hanc actuale causalitatem, seu motionem et excitationem, si unaquæque operatio a sua sola potentia actualiter prodiret sine connexionione in aliquo communi principio. Et inde etiam oritur dependentia inter appetitum vitæ et cognitionem, ut nihil possit esse amatum, nisi sit præcognitum. Ratio autem a priori sumi potest ex proprio modo operationis vitalis, quæ requirit hanc intimam connexionem cum suo principali principio formali, ut modo consentaneo ad naturam suam fieri possit, et ut suum principium vel suppositum vitali modo efficere valeat; quantum enim experientia assequi possumus, in hoc consistit actualis vita, et primaria differentia viventium a non viventibus. Et confirmatur, nam ob hanc causam censent omnes visum separatim non posse videre, seu visionem elicere, neque intellectum intelligere. Contra hanc autem sententiam possunt

nonnulla objici, quæ prudens omitto, quia vel difficilia non sunt, vel multa necessario attingunt quæ ad scientiam de Anima spectant. Quod vero aliquis interrogare potest, ad quid nimirum sint necessariae facultates accidentales et vitales, si forma ista etiam actu influit, ex dictis in sectione præcedenti habet sufficiens responsum. Forma enim est veluti universale principium, potentia vero necessaria est ut particulare magisque accommodatum ac proprium, ut ibi latius declaratum est. Statim etiam alias leviores objectiones dissolvemus.

4. *Accidens non vitale, non necessario fit proxime a substantia.* — De actionibus autem accidentalibus, quæ vitales non sunt, dicendum est posse fieri a solis accidentibus. Hoc patet in calore, qui existens in aqua, et in quolibet alio subjecto, absque forma ignis calefacit. Similiter albedo, ad efficiendam sui speciem intentionalem, non indiget superiori concursu. Item hinc oritur, ut si res habeat duas qualitates activas, æque possit utriusque simul ac alterius tantum actionem exercere, ut aqua simul frigefacit et humectat, quantum potest, etc. Denique hoc probat ratio dubitandi superius proposita, quia si perfectio effectus consideretur, ad illam communicandam sufficit virtus et perfectio similis vel eminentioris formæ accidentalis; ex modo autem actionis non requiritur illa tam intrinseca dependentia, et ideo non est cur necessaria sit. Unde obiter solvitur illa ratio, quatenus contra priorem assertionem fieri potest. Quanquam enim dubitari possit an operatio vitæ sit perfectior in sua entitate, quam facultas a qua procedit, nunc autem supponendo potentiam esse perfectiorem, dicimus propter specialem modum talis operationis necessarium esse actuale influxum immediatum principii principalis. Neque repugnat hoc modo formam substantialem influere in actionem, si habeat principium accidentale, quo proxime determinetur ad illam actionem; non enim semper forma accidentalis dicitur principium proximum, quia sola illa immediate influat, sed quia est principium determinans formam substantialem ad talem actionem. Sicut causa particularis dicitur proxima respectu primæ, non quia prima non immediate influat, sed quia particularis est in suo genere determinans actionem.

5. *Ad nullius accidentis non vitalis productionem concurrat immediate substantia.* — *Organizatio an actio vitalis.* — Sed quæret ali-

quis circa posteriorem partem, esto non sit necessarius influxus formæ ad has actiones, an sit possibilis et utilis, id est, an calor existens in igne juvetur a forma ad calefaciendum, et consequenter an, cæteris paribus, vehementius calefaciat quam existens in alio subjecto. Contra priorem etiam partem objici potest, nam interdum videtur actio vitalis exerceri ab aliqua potentia separata ab anima, ut in semine. Ad priorem partem respondeo, nullum inveniri sufficiens signum illius influxus, et ideo non esse leviter et sine fundamento asserendum. Quod etiam confirmat Eucharistiæ mysterium, ubi accidentia vini æque agunt sine influxu suæ formæ. Video dici posse Deum supplere illam efficientiam ob fidem mysterii; tamen ubi nulla necessitas cogit, non oportet recurrere ad divinam causalitatem. Ad posteriorem partem, probabile est semen quoad spiritum in eo supplantatum vivere vita vegetativa, ad quam spectat modus ille vitalis, qui videtur esse in generatione viventis¹; atque ita videtur sentire de semine Aristot., 2 de Gener. anim., c. 1, quia habet virtutem organizandi corpus, et generandi, quod videtur opus animæ vegetativæ. Neque ab illa sententia discrepare videtur D. Thomas, 1 p., quæst. 118, art. 1, ad 1. Secundo, quidquid de hoc sit, respondetur actiones animæ vegetativæ, quoad substantiam, ejusdem esse rationis cum his quæ ab extrinseco principio fiunt; omnes enim sunt aut motus locales, aut alterationes, vel eductio formæ substantialis, unde solum habent rationem actionis vitalis ex peculiari habitudine ad animam, ut ad principium conjunctum in eodem supposito se movente. Sicut locutio hominis est actio vitalis, locutio autem Angeli in corpore assumpto non est vitalis, licet sint similes in exteriori specie. Sic ergo actio seminis, ut est ab illo, non est vitalis, sed mere naturalis actio; quod autem in artificio (ut sic dicam) seu in ratione agendi servet modum vitæ, referendum est in aliud superius principium, ut tactum est supra.

SECTIO VI.

Utrum accidens sit instrumentum tantum in productione alterius accidentis.

1. Quidam contendunt accidens dicendum esse principium tantum instrumentale. Et

¹ Vide Vallesium, lib. Controv. medical., cap. 8.

communiter hæc opinio D. Thomæ tribuitur, qui illam insinuat in 1, dist. 3, quæst. 4, a. 3, ad 2, ideoque sectatores ejus frequentius illam sequuntur, hisque rationibus confirmant. Prima, quia accidens est essentialiter subordinatum substantiæ in esse, et consequenter etiam in actione. Secundo, quia accidens accipit a substantia totam virtutem agendi. Neque obstat quod causa principalis proxima etiam accipit virtutem agendi a prima; nam causa secunda et prima sunt diversi ordinis, et non repugnat causam principalem inferiorem accipere virtutem a causa superioris ordinis; accidens vero est in agendo ejusdem ordinis cum sua substantia, et cum ea constituit unum proximum agens integrum, et ab ea recipit virtutem agendi; hoc autem modo accipere virtutem ab alio ejusdem ordinis, constituendo cum illo unum proximum agens, est proprium causæ instrumentalis. Tertio, quia tale est agere quale est esse; sed accidentis esse est substantiæ, est enim accidens entis ens; ergo agere accidentis principaliter est substantiæ; ergo accidentis solum est instrumentaliter. Et hoc confirmat modus loquendi philosophorum omnium, qui attribuunt omnes has actiones substantiis, ut primis agentibus.

2. Contrariam sententiam tenent frequentius alii Doctores, ut videre licet in Scoto, in 4, dist. 13, quæst. 3; Palud., quæst. 4, concl. 1; Majore, q. 1; Ægid., Quodl. 3, quæst. 1, et Theor. 43. Ad declarandum autem fundamentum hujus sententiæ, supponendum est non esse hic quæstionem de causa principali ut quod, seu quæ operatur, sed de principio principali quo. Constat enim priori modo suppositum esse quod operatur; si autem sumatur formaliter, ut est per se causa accidentalis actionis, accipi debet ut substans formæ accidentali, quæ est principium talis actionis; sic enim dixit Aristoteles, Polycletem per accidens efficere statuam, artificem autem per se. Hoc ergo modo dicitur accidens causa principalis *ut principium quo*, suppositum vero ut substans accidenti, *ut principium quod*. Et sic probatur hæc opinio, quia forma accidentalis propria virtute efficit aliud accidens; sed causa principalis est quæ propria virtute operatur; ergo. Major patet, quando calor efficit calorem, et in universum unum accidens aliud simile, vel quando nobilius accidens efficit ignobilius, ut lux calorem; tunc enim perfectio effectus non excedit perfectionem accidentis, quod est principium agendi;

ergo nec virtutem ejus excedit; ergo tunc accidens propria virtute est principium talis actionis. Juxta quam rationem intelligenda est hæc sententia de accidente, quando hoc modo operatur; nam si elevetur inferius accidens ad efficiendum aliud superioris rationis, non negabitur esse instrumentum. Secunda ratio sit, quia illud est principium principium agendi, cui assimilatur effectus; sed per calefactionem ut sic, effectus fit similis causæ in calore; ergo calor est principium principium illius actionis. Tertia, quia calor per se separatus a substantia eadem vi et efficacia exercet actionem suam, ita ut non indigeat influxu substantiæ, neque alterius causæ, quæ illum suppleat, ut de accidentibus Eucharistiæ, quantum ad actiones accidentales, omnes fatentur. Quarta, quia albedo, verbi gratia, non efficit intentionales species ut instrumentum substantiæ, cum ad illam actionem omnino per accidens substantia se habere videatur.

3. Hæc controversia, suppositis quæ dicta sunt in secundo dubio, solum videtur esse posse de modo loquendi; nam ad rem solum spectat, quem influxum requirat accidens a substantia, ut suam propriam actionem perficiat. Hoc autem constituto et declarato, solum de significatione nominis controversari potest, cum quæritur an dicendum sit instrumentum, vel principale principium. Itaque potentiæ animæ ad actiones vitales merito dici possunt instrumenta conjuncta animæ, quatenus illi subordinantur sicut principali formæ, ut sine actuali influxu et quasi motione illius, suas operationes efficere non possint, quamvis alia ratione possint dici principia principalia, saltem partialia, quia, scilicet, virtus, quam in se habent, et qua cooperantur ad effectum, est ex se proportionata et commensurata tali effectui, quia non excedit perfectionem ipsius facultatis; loquor enim de actionibus connaturalibus. Unde etiam possunt potentia et forma comparari ut principium universale et proximum, utrumque vero principale et sufficiens ac totale in suo ordine; tamen, quia inter illa duo principalius est forma, cui subordinatur potentia, ideo hæc subordinatio et dependentia nomine instrumenti significari potest.

4. At vero in aliis accidentibus, quæ non ita pendent in sua actione a substantiali forma, multo minor ratio instrumenti reperitur respectu talium actionum. Unde, quod ad rem attingit, verissime existimantur principia

principalia talium actionum, ut argumenta posteriori loco facta convincunt, quia ex vi illius perfectionis solius, quam habent ex sua specie vel entitate, eliciunt tales actiones. Item, quia sola talis forma per se sufficit ad dandum supposito esse per se ac formaliter requisitum ad talem actionem, ut in aqua calida, esse per se requisitum ad calefaciendum, tantum est esse calidum. Sicut ergo calor est forma per se, ac ex propria ratione dans esse calidum, ita reipsa est principium principale calefaciendi. Neque ad hoc refert aut obstat quod accidens sit in substantia, et propter substantiam, et a substantia, quia non agimus unde vel a quibus causis habet accidens virtutem agendi; fatemur enim habere illam materialiter a substantia, et finaliter propter illam, et fortasse etiam efficienter mediate vel immediate per emanationem naturalem; sed agimus an formaliter habeat in se totam virtutem sufficientem et necessariam ad illam actionem. Et sic dicimus habere illam, et hoc solum contendimus significari, cum dicitur principalis causa, non *ut quod*, sed *ut quo*. Cui principio nulla ratione obstat quod accidens sit entis, id est, substantiæ ens, et quod totum suum esse sit alterius; quin potius illa particula, *ut quo*, hæc omnia innuere et significare videtur. Unde etiam ipsa forma substantialis, quatenus est principium quo, respectu sui suppositi, est suo etiam modo entis ens. Ne vero de nomine sit contentio, illud etiam dabimus priori sententiæ, quod si nomine instrumenti seu causæ instrumentariæ solum significetur (ut revera interdum significatur), illa habitudo, quam habet accidens ad substantiam, quatenus illi datum est, ut substantia per illud tanquam per instrumentum suum operetur, et ad hoc accipit virtutem ab ipsa substantia, et ab eadem in suo esse sustentatur et pendet; sic vocari potest instrumentum; proprius tamen appellatur virtus aut potentia substantiæ.

SECTIO VII

Utrum causa efficiens esse debeat in re distincta a recipiente, ut agere possit.

1. *Quæ conditiones inter agens et passum requisitæ ad actionem.* — Explicuimus principia per se agendi causarum creaturarum; superest ut dicamus de conditionibus requisitis ad agendum, quæ licet variæ numerari soleant, tres tamen videntur graviores et diffi-

ciliores, et ad eas omnes aliæ revocantur. Supponendum autem est omne agens creatum indigere passo ad actionem, quia, ut supra dictum est, et infra etiam ostendetur, non agit creando, sed ex præsupposita materia. Conditiones ergo requisitæ ad agendum exigendæ, non sunt inter causam et effectum; sic enim non erunt requisitæ ad agendum, sed consequentes actionem. Sunt ergo prærequisitæ inter agens et passum, seu inter causam efficientem et materialem. Prima igitur conditio est distinctio necessaria inter agens et passum. Secunda propinquitas necessaria, supposita distinctione. Tertia dissimilitudo et proportio, quanquam hæc tertia quodammodo ad rationem agendi pertinere videatur, ut postea videbimus.

2. Omitto conditionem existendi, quia, ut sæpe dixi, hanc non reputo conditionem distinctam in re ab agente seu principio agendi; unde merito dixit Aristoteles, 4 Metaph., c. 4, text. 16: *Ea quæ non sunt, quoniam pacto aut loquentur, aut ambulabunt?* Præterea, quia hæc conditio includitur in omnibus aliis; nam si necesse est agens et passum esse propinqua, multo magis necessarium erit ut sint; quomodo enim erunt loca propinqua, quæ in rerum natura non sunt? Item supra ostendimus, ad agendum, etiam per resultantiam, non satis esse immediate antea fuisse; multo ergo evidentius est, ad propriam efficientiam necessariam esse existentiam. Quod in naturali efficientia nemo negabit; id autem in præsentis instituto sufficit, intelligendum autem est cum proportione, scilicet, ut quod per seipsum agit, in se existat, quod vero tantum per instrumentum separatum agit, virtualiter tantum in instrumento existat, quia solum per denominationem extrinsecam ab illo agere dicitur; illa autem virtualis existentia nihil est aliud quam quod instrumentum ipsum existat. Quam existentiam etiam in divinis instrumentis necessariam esse alibi ostendimus.

3. Omitto præterea aliam conditionem quæ in agente materiali solet requiri, scilicet, quod sit extensum, et quantitativo modo existens. Hæc enim conditio in tantum necessaria est his rebus ad agendum, in quantum intrinsece pertinet ad naturalem modum essendi earum; an vero, separato divinitus illo modo existendi, possint agere naturaliter, non tam est metaphysica quæstio quam theologica, quam satis attigimus in tom 3 tertiæ part., d. 49, sect. prima.